

بررسی تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

سید کاظم ابراهیمی^۱

مهری شهریار^۲

سهیلا مهمان نواز^۳

تاریخ پذیرش: ۹۴/۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۴/۱/۱۸

چکیده

صنعت بانکداری از ارکان بسیار مهم اقتصاد هر کشور به شمار می رود که به دلیل ارائه خدمات متنوع مالی و اعتباری، نقش تعیین کننده ای را در توسعه و رشد اقتصادی کشورها ایفا میکند. با جهانی شدن صنعت بانکداری استفاده از استراتژی های تنوع درآمدی برای بهبود ارزش و عملکرد از اهمیت بالایی برخوردار می باشد. در این تحقیق تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۸۸ تا پایان سال ۱۳۹۲ مورد بررسی قرار می گیرد. جامعه آماری پژوهش را کلیه بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می دهند. متغیرهای مورد نیاز با استفاده از نرم افزار Excel مورد محاسبه قرار گرفته و سپس از طریق معادله رگرسیون چند متغیره، با استفاده از نرم افزار Eviews و آزمون F فیشر فرضیه تحقیق مورد آزمون قرار گرفت. با انجام این تحقیق مشخص شد که تنوع درآمدی و نرخ بازده دارایی ها اثری مثبت و نسبت هزینه به درآمد اثر منفی بر عملکرد بانک دارند. همچنین نتایج نشان می دهد که نسبت مالکیت و نیز اندازه بانک بر عملکرد بانک اثری ندارند.

واژه های کلیدی: تنوع درآمدی، عملکرد بانک، پانل دیتا.

۱- استادیار دانشکده اقتصاد و مدیریت دانشگاه سمنان و مسئول مکاتبات kebrahimi@semnan.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناس ارشد مدیریت MBA گرایش مالی mehri_shahriyari70@yahoo.com

۳- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی - گرایش مالی، دانشگاه سمنان smehmannavazan@yahoo.com

۱- مقدمه

بانکها یکی از موسسات خدماتی هستند که با نبض حیاتی اجتماع، یعنی اقتصاد سروکار دارند و اغلب افراد جامعه به صورت مستقیم یا غیر مستقیم با خدمات بانکها در ارتباط هستند. بانکها قادرند با تصمیمات و سیاستهای اعتباری خود موجبات توسعه و رشد اقتصادی و یا توقف و رکود اقتصادی را فراهم نمایند (زنگی آبادی و حسینی، ۱۳۸۹). صنعت بانکداری بیش از دو دهه گذشته به صنعت جهانی تبدیل شده است. نیروهای محرک این دگرگونی نوآوری در فن آوری، مقررات زدایی ساختاری، مقررات احتیاطی، بین المللی و تغییر در رفتار شرکتهای بزرگ بوده است (فو و همکاران، ۲۰۱۴). یکی از نتایج این تحولات، پیاده سازی، سیاستهای تنوع در بانکداری است که برای مدیران بانکها، سهامداران و اقتصاددانان مالی اهمیت زیادی دارد (ساوادا، ۲۰۱۳).

در گذشته بانکها سپرده های مازاد در دسترس مردم را جمع آوری می کردند و با دادن وام به افراد نیازمند، وظیفه سنتی خود، یعنی واسطه گری را میان سپرده گذاران و وام گیرندگان ایفا می کردند، در عصر حاضر، موسسات مالی و بانکها برای تجهیز منابع مالی نیاز به تغییرات اساسی در محصولات و خدمات دارند و با خدمات ساده و ساختار سنتی بانکداری و واسطه گری نمی توانند در عرصه های جهانی به تجهیز منابع بپردازند. در بانکداری نوین، بانکها در زمینه های مالی غیر بانکی خدمات متعددی را به مشتریان ارائه می دهند و ارائه خدمات نوین مانند بانکداری سرمایه گذاری، انجام امور بیمه و مسکن و تولید باعث شده است تا منابع جدیدی به سوی بانکها سرازیر شود. در واقع در بانکداری

نوین، بخش عمده ای از منابع از طریق فعالیتهای غیر بانکی به دست می آید (عباسقلی پور، ۱۳۸۹). تنوع یکی از موضوعهای مهم در ادبیات مالی است. بانکها می توانند از استراتژی تنوع برای افزایش عملکرد و کاهش ریسک استفاده کنند (تورکمن و بیگیت، ۲۰۱۲؛ برگر و همکاران، ۲۰۱۰؛ پانديا و راو، ۱۹۹۸؛ الساس و همکاران، ۲۰۰۹؛ بائله و همکاران، ۲۰۰۷). ساختار درآمدی بانکها به درآمدهای بهره ای و غیر بهره ای تقسیم می گردد. تنوع در درآمد بانکها سودآوری بانک را افزایش می دهد که این همراه با افزایش ارزش بازار بانک می باشد و افزایش ارزش بازار بانک موجب افزایش در عملکرد بانک می گردد.

مدیریت ریسک، لزوم تنوع درآمدها و همچنین دامنه گسترده خدمات مطابق با استانداردهای بانک جهانی را می طلبد تا بانکها همزمان با اتخاذ استراتژی خصوصی سازی، به امور سرمایه گذاری، بیمه گری و سایر فعالیتهای تخصصی بپردازد (رسول اف، ۱۳۹۱). با توجه به اهمیت موضوع تنوع درآمدی و اثر آن بر عملکرد و عدم توجه کافی محققان، تحقیق حاضر در بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انجام شده است.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

ادبیات مرتبط با تنوع در صنعت بانکداری نشان می دهد که انواع تنوع عبارتند از: جغرافیایی، منبع درآمد، محصول/ خدمات و بخشهای اقتصادی. به طور کلی جریان درآمدی بانکها به دو جریان درآمدهای بهره ای و درآمدهای بدون بهره تقسیم می شود (کیوی، ۲۰۱۲) که درآمدهای بهره ای مرتبط با فعالیتهای وام دهی و فعالیتهای سنتی بانکها هستند

و درآمدهای بدون بهره شامل درآمدهای کارمزد و کمیسیون، درآمدهای معاملاتی و سرمایه‌گذاری در سهام و ... می‌باشد (ساواده، ۲۰۱۳). تحقیقات نشان می‌دهد تنوع درآمدی موجب افزایش ارزش بازار (لون و لوین، ۲۰۰۷)، افزایش عملکرد و کاهش ریسک می‌گردد (تورکمن و بیگیت، ۲۰۱۲؛ برگر و همکاران، ۲۰۱۰؛ پانديا و راو، ۱۹۹۸؛ الساس و همکاران، ۲۰۱۰؛ بانله و همکاران، ۲۰۰۷).

بانله و همکاران (۲۰۰۷) بررسی کردند که آیا بانکهای متنوع از لحاظ عملکرد بلند مدت نسبت به رقبای خود مزیت نسبی دارند که این تحقیق در بانکهای اروپایی در دوره زمانی ۱۹۸۹-۲۰۰۴ انجام گرفت و نتایج بیانگر این بود که تنوع درآمدی ارزش شرکت را افزایش و ریسک غیر سیستماتیک را کاهش می‌دهند در این پژوهش ارزش شرکت با کیوتوین مورد سنجش قرار داده شده است و نتایج نشان می‌دهد که نسبت هزینه به درآمد اثر منفی بر ارزش شرکت داشته و همچنین نسبت مالکیت و اندازه تأثیر بر ارزش نداشته است. ادسانمی و ولف (۲۰۰۷) در مقاله خود در بیان تنوع درآمدی و ریسک ورشکستگی در بانکهای اقتصادهای نوظهور بیان کردند که فعالیتهای تنوع درآمد بهره‌ای و بدون بهره ریسک ورشکستگی را کاهش می‌دهد. مطالعات الساس و همکاران (۲۰۱۰) که در زمینه آناتومی تنوع درآمد انجام گرفت نشان دادند که چگونه تنوع درآمدی با افزایش اندازه بانک بر ارزش بانک اثر می‌گذارد. یافته‌ها نشان داد که تنوع درآمدی، سودآوری بانک را افزایش می‌دهد و این با افزایش ارزش بازار همراه است. برگر و همکاران (۲۰۱۰) بررسی کردند که آیا تنوع، ریسک و عملکرد بانکها را افزایش یا کاهش می‌دهد و نتایج بیانگر این بود که عملکرد بانکها به استراتژی تنوع آنها مربوط

می‌شود، اثرات حاشیه‌ای بر روی شاخص تمرکز (عدم تنوع) بر روی عملکرد یک رابطه غیر خطی با سطح ریسک و مالکیت خارجی دارد. استراتژی تمرکز تا یک آستانه خاصی سود را افزایش و ریسک را کاهش می‌دهد و زمانی که مالکیت خارجی بسیار بالا یا بسیار پایین باشد بانکها به سود بیشتر از تنوع گرایش دارند. تورکمن و بیگیت (۲۰۱۲)، تأثیر تنوع بر عملکرد را در بانکهای ترکیه بررسی کردند و از نرخ بازده دارایی‌ها و نرخ بازده سهامداران به عنوان معیار سنجش عملکرد استفاده کرده و نتایج نشان داد که متغیر وابسته نرخ بازده دارایی و نرخ بازده حقوق صاحبان سهام به خوبی می‌تواند توسط تنوع شرح داده شود. نگاین و همکاران (۲۰۱۲) رابطه بین نیروی بازار بانک و تنوع درآمدی را در یک نمونه ۱۵۳ تایی از بانکهای تجاری انجمن ملل آسیای جنوب شرقی (اندونزی، مالزی، فیلیپین، تایلند و ویتنام) بررسی کردند و نتیجه گرفتند که بانکها با نیروی بازار (در وام و سپرده‌گذاری) درآمد بالاتری از فعالیتهای غیرسستی به دست می‌آورند و این نشان می‌دهد که نیروی بازار اجازه می‌دهد تا بانکها فرصت‌های رشد جدیدی را در فعالیتهای غیر سستی شناسایی کنند. پنتاور و همکاران (۲۰۱۲) عوامل موثر بر درآمد بدون بهره و تأثیر تنوع بر سودآوری و ریسک ورشکستگی را برای بخش دولتی، خصوصی داخلی و خارجی بانکها بررسی کردند. و نتایج نشان داد که مالکیت در دستیابی به درآمد بدون بهره اهمیت دارد. بانکهای بخش دولتی با سطح بالاتری از مالکیت دولتی کمتر به دنبال منابع درآمد بدون بهره هستند. درآمد بر هزینه باعث کاهش ریسک می‌شود و هدف آنها پیاده سازی تغییر در ریسک برای بانکها در بازارهای نوظهور که به دنبال منابع درآمدی بدون

دستیابی به تنوع مطلوب و دستیابی به ریسک کمتر داشت که ممکن بود با هدف‌گذاری برای ترویج وام‌های شرکتی‌های کوچک و متوسط در تضاد باشد. براساس مطالعات انجام گرفته می‌توان فرض کرد که:

تنوع درآمدی بر عملکرد بانک تأثیر معناداری دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری پژوهش کلیه بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند که اطلاعات مالی مورد نیاز آنها در فاصله سالهای ۱۳۹۲ - ۱۳۸۸ به طور کامل موجود است. به دلیل محدود بودن جامعه مورد مطالعه، از نمونه‌گیری اجتناب شده و کل جامعه با ۷ بانک به صورت دوره‌های ۶ ماهه مورد بررسی قرار گرفته است. داده‌های این تحقیق شامل اطلاعات صورت‌های مالی بانک و اطلاعات بازار است که از طریق سایت رسمی بورس اوراق بهادار و سایت مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی و نرم افزار ره آورد نوین جمع‌آوری شده است. به منظور تلخیص داده‌ها، ابتدا متغیرها با استفاده از داده‌های جمع‌آوری شده برای هر یک از بانک‌ها و هریک از سال‌های مورد مطالعه به صورت ۶ ماهه محاسبه شدند. همه عملیات تلخیص با استفاده از نرم‌افزار Excel انجام شد؛ سپس از طریق معادله رگرسیون چند متغیره با استفاده از نرم افزار Eviews-7 و آزمون F فیشر فرضیه تحقیق مورد آزمون قرار گرفت.

بهره می‌باشند، بوده است. ساوادا (۲۰۱۳)، تأثیر تنوع درآمدی را بر ارزش بازار، عملکرد و ریسک بانکها در ژاپن بررسی کردند، نتایج نشان داد که نرخ بازده دارایی‌ها تأثیر معناداری بر عملکرد دارد ولی اندازه بانک و نسبت مالکیت تأثیر معناداری بر عملکرد بانک ندارند و نسبت هزینه به درآمد تأثیر منفی بر عملکرد دارد. لی و ژانگ (۲۰۱۳)، در پژوهشی بررسی کردند که آیا تنوع سود از افزایش درآمدهای بدون بهره در صنعت بانکداری ژاپنی وجود دارد و بیان کردند که به طور کلی تنوع سودآوری از افزایش درآمدهای بدون بهره وجود دارد. هرچند نوسانات در درآمدهای بدون بهره بیشتر از درآمد بهره‌ای خالص است و حاشیه سود از تنوع با افزایش درآمدهای بدون بهره کاهش می‌یابد. لی و همکارانش (۲۰۱۴) ارتباط بین تنوع درآمدی و عملکرد بانکها را بررسی کردند، یافته‌ها نشان داد که عملکرد بانکها از طریق تنوع افزایش می‌یابد و تحت سیستم‌های مختلف مالی، روابط بین تنوع درآمدی، اصلاحات مالی و عملکرد بانکها چند بعدی هستند. مسلیرو همکاران (۲۰۱۴) بررسی کردند که آیا تنوع درآمد بانکها سودآور است و نتایج نشان داد که گرایش به سمت فعالیتهای بدون بهره، سود بانکی و سود تعدیل شده با ریسک را افزایش می‌دهد به ویژه زمانی که بانکها در معامله اوراق بهادار دولتی درگیر می‌شوند و یافته‌ها بیانگر این بوده است که بانکهای خارجی نسبت به همکاران داخلی خود از چنین تغییری بیشتر بهره‌مند می‌شوند. علاوه بر این، با در نظر گرفتن محیط نهادی و نظارتی حمایت از وام به شرکتی‌های کوچک و متوسط یافتند که مشارکت بالاتر در فعالیتهای بدون بهره برای بانکهایی که کمتر با شرکتی‌های کوچک و متوسط رو به رو هستند بسیار مفید است و پژوهش آنها پیامدهای مهمی از لحاظ

۴- مدل پژوهش و نحوه محاسبه متغیرهای آن

در این پژوهش با هدف بررسی تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد آنها مدل زیر براساس مدل ساوادا، ۲۰۱۳ برآورد می شود.

$$Y_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \cdot DIV_{it} + \gamma \cdot X_{it} + \varepsilon_{it}$$

Y_{it} نشان دهنده عملکرد است که با Q توبین محاسبه می گردد. DIV تنوع درآمدی را نشان می دهد. X_{it} نشان دهنده متغیرهای کنترلی (اندازه بانک، نسبت حقوق صاحبان سهام به دارایی ها، نسبت هزینه ها به درآمد، نرخ بازده دارایی ها) است. در ادامه به نحوه محاسبه هر یک از متغیرها می پردازیم:

$$\text{تنوع درآمدی} = 1 - \left| \frac{\text{درآمد بدون بهره} - \text{درآمد بهره ای}}{\text{درآمد عملیاتی کل}} \right|$$

درآمد بهره ای - درآمدهای عملیاتی کل = درآمد بدون بهره

سود حاصل از سپرده گذاری ها + سود تسهیلات اعطایی = درآمد بهره ای

ارزش دفتری داراییها / ارزش بازار سهام عادی + ارزش دفتری بدهی ها = Q توبین

لگاریتم کل دارایی های بانک = اندازه بانک

دارایی ها/حقوق صاحبان سهام = نسبت مالکیت درآمد/هزینه ها = نسبت هزینه ها به درآمد کل دارایی ها/سودخالص = نرخ بازده دارایی ها

۵- یافته های پژوهش

۵-۱- تجزیه و تحلیل داده ها

۵-۱-۱- آمارهای توصیفی متغیرهای مدل

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، ابتدا آمار توصیفی داده ها در جدول شماره ۱ ارائه شده است

۵-۱-۲- بررسی همبستگی بین متغیرهای مستقل

تحلیل همبستگی ابزاری است آماری که به وسیله آن می توان درجه ای را که یک متغیر به متغیر دیگر از نظر خطی مرتبط است اندازه گیری کرد (آذر و مومنی، ۱۳۸۴). ضریب همبستگی یکی از معیارهای مورد استفاده در تعیین همبستگی دو متغیر می باشد (مومنی و فعال قیومی، ۱۳۸۹). جدول شماره ۲ همبستگی بین متغیرهای مستقل را نشان می دهد.

نتایج جدول نشان می دهد بین متغیرهای تحقیق همبستگی شدید وجود ندارد.

جدول شماره ۱- نتایج آمارهای توصیفی متغیرهای مدل

متغیر	تعداد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف استاندارد
نرخ بازده داراییها	۷۰	۱,۵۴	۱,۲۴	۵,۸۸	۰,۱۷	۱,۱۴
Q توبین	۷۰	۱۰۲۴۲۳,۸	۷۶۱۷۱,۲	۳۲۳۳۷۸,۷	۲۸۹۸۰,۸	۶۹۳۲۶,۷
نسبت هزینه ها به درآمد	۷۰	۰,۵۸	۰,۵۳	۱,۳۵	۰,۰۲	۰,۲۲
تنوع درآمدی	۷۰	-۱,۳۲	-۰,۲	۰,۹۷	-۱۹,۹۷	۳,۵۷
نسبت مالکیت	۷۰	۰,۰۹	۰,۰۷	۰,۹۴	۰,۰۳	۰,۱
اندازه بانک	۷۰	۸,۳۶	۸,۴۳	۹,۱۴	۷,۳۶	۰,۴۶

منبع: محاسبات تحقیق

جدول شماره ۲- نتایج بررسی همبستگی بین متغیرهای مستقل

متغیر	نسبت هزینه به درآمد	تنوع درآمدی	نسبت مالکیت	اندازه بانک	نرخ بازده دارایی‌ها
نسبت هزینه به درآمد	۱				
تنوع درآمدی	۰,۱۵	۱			
نسبت مالکیت	۰,۰۷	۰,۰۲۵	۱		
اندازه بانک	۰,۵۶	۰,۲۴	۰,۱۲	۱	
نرخ بازده دارایی‌ها	-۰,۳۳	۰,۱۹	۰,۰۳	-۰,۵۴	۱

منبع: محاسبات تحقیق

۲-۵- پیش آزمون‌ها جهت تعیین نوع داده‌ها و مدل

برای انتخاب بین روش‌های داده‌های تلفیقی^۱ و داده‌های ترکیبی^۲ از آزمون آماره F لیمر استفاده می‌شود. که خروجی آزمون در جدول شماره ۳ ارائه شده است:

جدول شماره ۴- نتایج آزمون هاسمن

خلاصه آزمون	آماره χ^2	درجه آزادی χ^2	سطح معناداری
Cross-section random	۱۲,۵۱	۵	۰,۰۳

خروجی این آزمون آماره χ^2 آزمون هاسمن است که اگر سطح معناداری آن کوچک‌تر از ۰,۱ باشد، مدل اثرات ثابت در سطح ۹۰ درصد به بالا پذیرفته می‌شود. همان‌طور که از خروجی آزمون هاسمن داده‌های تحقیق بر می‌آید، سطح معناداری برابر است با ۰,۰۳ که کمتر از ۰,۱ می‌باشد و نشان می‌دهد مدل تحقیق به صورت اثرات ثابت می‌باشد.

۳-۵- تخمین مدل و تفسیر نتایج

نتایج تخمین مدل در جدول شماره ۵ ارائه شده است:

جدول شماره ۳- نتایج آزمون F لیمر

آزمون اثرات	آماره F	درجه آزادی	سطح معناداری
Cross-section F	۳,۴۷	۶,۵۸	۰,۰۰۵۳

منبع: محاسبات تحقیق

در این آزمون اگر سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ باشد، روش انتخابی روش داده‌های تلفیقی و در غیراین صورت روش داده‌های ترکیبی روش مناسب خواهد بود. براین اساس و براساس خروجی آزمون که نشان می‌دهد سطح معناداری برای آماره F برابر ۰,۰۰۵۳ است، روش مورد استفاده در این مدل روش داده‌های تلفیقی (پانلی) می‌باشد. پس از آنکه مدل داده‌های تلفیقی انتخاب شد، برای تشخیص و شناخت درست مدل مورد استفاده و اینکه مدل اثرات ثابت^۳ است یا مدل اثرات

جدول شماره ۵- نتایج تخمین مدل رگرسیون

تحلیل رگرسیون				
نام متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۲۱۲۴۴۰,۱	۱۷۴۳۳۲,۱	۱,۲۱۸۵۹۴	۰,۲۲۷۹
نسبت هزینه به درآمد	-۳۵۷۴۱,۱۴	۱۹۸۲۴,۱۸	-۱,۸	۰,۰۸
تنوع درآمدی	۲۷۴۳,۱۹	۱۳۱۹,۱۹	۲,۰۸	۰,۰۴
نسبت مالکیت	۳۴۳۰۳,۰۹	۲۴۹۲۲,۰۹	۱,۳۸	۰,۱۷
اندازه شرکت	-۱۲۰۹۶,۳۴	۲۰۴۷۷,۷۶	-۰,۵۹	۰,۵۶
نرخ بازده دارایی ها	۸۰۱۶,۸۹	۳۷۶۴,۴۰	۲,۱۳	۰,۰۳۸
ضریب تعیین	۰,۷۴	میانگین متغیر وابسته		
ضریب تعیین اصلاح شده	۰,۶۹	انحراف متغیر وابسته		
انحراف معیار رگرسیون	۳۶۲۷۴,۳۱	مجموع مربع انحرافات توجیه نشده		
آماره F	۱۴,۵۹	آماره دوربین واتسون		
سطح معناداری F	۰,۰۰۰۰۰۰			

تحقیقات تحقیقات بائله و همکاران (۲۰۰۷) و ساوادا (۲۰۱۳) مطابقت دارد و متغیر کنترلی نرخ بازده دارایی ها نیز تأثیر مثبت و معناداری را بر عملکرد بانک دارد که منطبق با نتایج تحقیقات ساوادا (۲۰۱۳) و تورکمن و یگیت (۲۰۱۲) می باشد.

۶- نتیجه گیری و بحث

یکی از نتایج مهم جهانی شدن صنعت بانکداری پیاده سازی سیاستهای تنوع در بانکداری است که اهمیت زیادی برای مدیران بانکها، سهامداران و اقتصاد دانان دارد. یکی از عواملی که می تواند عملکرد بانکها را بهبود بخشد تنوع درآمدی است. در این تحقیق تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد بانکها مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش از آن نظر دارای اهمیت است که در ایران، پژوهش های اندکی پیرامون تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد بانک صورت گرفته است. به طور کلی شواهد پژوهش حاکی از آن است که تنوع درآمدی بر عملکرد بانک تأثیر مثبت معناداری دارد. در واقع هر چه تنوع درآمدها

با توجه به مقدار آماره F و سطح معناداری که به ترتیب برابر با ۱۴,۵ و ۰,۰۰۰ می باشد، فرضیه اصلی تأیید می گردد. مقدار ضریب تعیین برابر با ۰,۷۴ است و این یعنی متغیرهای مستقل می توانند ۷۳ درصد متغیر وابسته را توضیح دهند. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱,۳۶ بوده و نشان دهنده این امر است که پسماند ها با هم خود همبستگی ندارند. بر اساس مقدار ضرایب تنوع درآمدی رابطه مثبتی را با عملکرد دارد که از لحاظ آماری معنادار است و با نتایج پژوهش صورت گرفته توسط برگر و همکاران (۲۰۱۰)، لی و همکاران (۲۰۱۴)، بائله و همکاران (۲۰۰۷)، لون و لوین (۲۰۰۷) مطابقت دارد. سطح معناداری متغیرهای کنترلی نسبت مالکیت و اندازه بانک نیز نشان می دهد که این متغیرها بر عملکرد بانک تأثیری ندارند که با نتایج تحقیقات بائله و همکاران (۲۰۰۷) و ساوادا (۲۰۱۳) همخوانی دارد. لازم به ذکر است که متغیر نسبت هزینه به درآمد در سطح اطمینان ۹۰ درصد تأثیری معنادار و منفی را بر عملکرد بانک می گذارد که با نتایج

فهرست منابع

- بیشتر باشد خدمات بهتری به مشتریان ارائه داده می‌شود و در نتیجه جذابیت خدمات، تقاضا برای خدمات افزایش یافته و تأثیر مثبتی را بر روی عملکرد بانک دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که نرخ بازده دارایی‌ها تأثیر مثبت و معناداری را بر عملکرد بانک دارد، زیرا بالا بودن این نسبت نشان دهنده سود بیشتر و در نتیجه عملکرد بهتر می‌باشد. نسبت هزینه به درآمد نیز تأثیر منفی بر عملکرد بانکها دارد، زیرا هرچه نسبت هزینه‌ها بیشتر از درآمدها باشد، زیان وجود دارد که نشان دهنده عملکرد نامناسب است. در نهایت نتایج نشان داد که متغیرهای کنترلی نسبت مالکیت و اندازه بانک بر عملکرد بانک تأثیری ندارند که دلیل آن را میتوان در پایین بودن بازار رقابت در صنعت بانکداری و تابعیت بانکها از سیاست‌های دولت دانست. نتایج حاصل از پژوهش و تأثیر تنوع درآمدی بر عملکرد بانکها می‌تواند بینشی را برای مدیران، تصمیم‌گیرندگان و سرمایه‌گذاران بانکها در مورد چگونگی تغییر و یا بهبود مقررات مربوط به تنوع بانکها و چگونگی تأثیر استراتژی‌های تنوع بانک بر عملکرد فراهم آورد. پژوهشگران در تحقیقات آینده می‌توانند تأثیر ریسک و بازده را بر تنوع درآمدی بررسی نمایند.
- * رسول‌اف، جلال (۱۳۹۱). راهبردهای بهبود و تنوع خدمات در نظام بانکی کشور، مجموعه مقالات شانزدهمین همایش بانکداری اسلامی، صص ۱۹۲-۲۳۵
- * زنگی آبادی، علی و حسینی، رحمان‌علی (۱۳۸۹). سیر تحول بانکداری از آغاز تاکنون، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۰، صص ۱۷-۲۷
- * عباسقلی پور، محسن (۱۳۸۹). عوامل موثر بر بهبود عملکرد بانکها، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۰۶، صص ۲۴-۳۵
- * Baele, L., Jonghe, O.D., Venner, R.V., (2007), Does the stock market value bank diversification? *Journal of Banking and Finance* 31
- * Berger, A.N., Hasan, I., Korhonen, I., Zhou, M. (2010), Does Diversification Increase or Decrease Bank Risk and Performance? Evidence on diversification and the Risk-Return Tradeoff, mooreschool.sc.edu
- * Elsas, R., Hackethal, A., Holzhauser, M., (2010). The anatomy of bank diversification. *Journal of Banking and Finance* 34: 1274-1287
- * Fu, X., Lin, Y. & Molyneux, P. (2014), Bank efficiency and shareholder value in Asia pacific, *Int. Fin. markets, Inst. and money* 33: 200-222
- * Kiweu, J.M (2012), Income diversification in the banking sector and earning volatility: evidence from Kenyan commercial banks, *kenia bankers association*.
- * Laeven, L., Levine, R., (2007), Is there a diversification discount in financial conglomerates? *Journal of Financial Economics* 85: 331-367
- * Lee, C., Hsieh, M., & Yang, S. (2014). The relationship between diversification and bank performance: do financial structures and financial reforms matter. *japan and the world economy* 29: 18-35
- * Li, L. & Zhang, Y. (2013), Are there diversification benefits of increasing noninterest income in the chinese banking industry, *journal of empirical finance* 24: 151-165

- * Meslier,C; Tacneng,R.&Tarazi,A.(2014).Is bank income diversification beneficial? Evidence from an emerging economy,Int.Fin.markets,Inst.and money 31: 97-126
- * Nguyen, M; Skully,M.& Perera,S. (2012). Bank market power and revenue diversification: evidence from selected ASEAN countries. Journal of Asian Economics 23: 688-700
- * Odesanmi, S. &Wolfe,S. (2007), Revenue diversification and insolvency risk:Evidence from banks in emerging economies, www.cass.city.ac.uk
- * Pandya,A.; M&Rao,N.V. (1998), Diversification and firm performance: an empirical evaluation, Journal of Financial and Strategic Decisions11: 67-81
- * Pennathur,A.K.; Subrahmanyam,V.&Vishwasrao,S. (2012), Income diversification and risk: does ownership matter? An empirical examination of indian banks, journal of banking & finance 36: 2203-2215
- * Sawada,M(2013)., how does the stock market value bank diversification? Empirical evidence from Japanese banks,pacific basin finance journal 25: 40-61
- * Turkmen, S.Y.& Yigit,I. (2012). Diversification in banking and its effect on bank's performance evidence from Turkey. American International journal of contemporary Research 12: 111-119